

ПРАВОВІ АСПЕКТИ РЕГУЛЮВАННЯ ПРИКОРДОННОЇ БЕЗПЕКИ

Кірієнко Віктор Миколайович

аспірант

Державна наукова установа

«Інститут інформації, безпеки і права

Національної академії правових наук України»

м. Київ, Україна

В сучасному світі, де взаємодія між цивілізованими країнами стає все більш інтенсивною, питання прикордонної безпеки виступає на передній план як один із найактуальніших аспектів національної та міжнародної політики. Важливість ефективного захисту державного кордону від несанкціонованого перетину, контрабанди та інших потенційних загроз не тільки визначає безпеку України, але і формує образ міжнародної стабільності.

У рамках забезпечення прикордонної безпеки важливо розглядати не лише військові аспекти, а й правові. Участь України в міжнародних конвенціях та дотримання міжнародних правил є ключовими елементами співпраці з країнами – партнерами в цьому питанні.

Забезпечення безпеки на державному кордоні України має визначальне значення для національної безпеки та впливає на різні сфери функціонування країни, а саме:

– *захист суверенітету*: забезпечується захист територіальної цілісності та суверенітету України, що є ключовим елементом національного самовизначення;

– *економічну стабільність*: безпека на державному кордоні впливає на ефективність торгівлі, інвестицій та економічної активності, забезпечуючи стійкість та розвиток національної економіки;

– *соціальну безпеку*: запобігання незаконній міграції та контроль над переміщенням осіб сприяють соціальній стабільності та безпеці громадян;

– *боротьбу з транснаціональною злочинністю*: Державна прикордонна служба України (ДПСУ) відіграє важливу роль у протидії транснаціональним загрозам, таким як контрабанда, наркоторгівля та тероризм;

– *запобігання загрозам з боку зовнішніх суб'єктів*: контроль за державним кордоном є важливим завданням для запобігання можливим

загрозам від недружніх країн, таких як Російська Федерація (РФ) та Республіка Білорусь (РБ);

– *міжнародній співпраці*: сприяє розвитку міжнародної співпраці та партнерства з іншими країнами для спільного вирішення проблем, які можуть становити загрозу безпосередньо прикордонній безпеці.

Оцінюючи прикордонну безпеку як невід'ємну складову національної безпеки, можна зазначити, що *прикордонна безпека* – це захищеність життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави в її прикордонному просторі, при якому, суспільству, державі та особі створюються умови для реалізації їх інтересів, пов'язаних із свободою пересування через державний кордон [1] шляхом оперативного виявлення та припинення порушень законодавства України, а також застосування заходів щодо протидії загрозам національній безпеці на державному кордоні України.

Захист державного кордону України, є невід'ємною частиною загальнодержавної системи забезпечення національної безпеки і полягає у скоординованій діяльності військових формувань та правоохоронних органів держави, організація і порядок діяльності яких визначаються законом. Ця діяльність провадиться в межах наданих ним повноважень шляхом вжиття комплексу політичних, організаційно-правових, дипломатичних, економічних, військових, прикордонних, імміграційних, розвідувальних, контррозвідувальних, оперативно-розшукових, природоохоронних, санітарно-карантинних, екологічних, технічних та інших заходів [2].

Важливим аспектом прикордонної безпеки є *прикордонний контроль* – державний контроль, що здійснюється Державною прикордонною службою України, і який включає в себе комплекс дій і систему заходів, спрямованих на встановлення законних підстав для перетинання державного кордону особами, транспортними засобами і переміщення через нього вантажів [3]. Він здійснюється з метою запобігання незаконному перетину кордону, нелегальній міграції, торгівлі людьми, а також незаконному переміщенню зброї, наркотиків, психотропів та інших заборонених матеріалів через кордон.

Не менш важливим аспектом забезпечення прикордонної безпеки, є *захист персональних даних*, а саме: відомостей чи сукупності відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована [4], адже в сучасному світі інформаційних технологій (ІТ) та зростаючої кількості цифрових загроз, неприпустимою є можливість незаконного доступу до особистих даних громадян.

Також, одним із важливих аспектів є *кібербезпека* – під якою розуміється захищеність життєво важливих інтересів людини

і громадянина, суспільства та держави під час використання кіберпростору, за якої забезпечується сталий розвиток інформаційного суспільства та цифрового комунікативного середовища, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних і потенційних загроз національній безпеці України у кіберпросторі [5].

Кібербезпека важлива для прикордонної безпеки, оскільки сучасні інформаційні технології (ІТ) дають можливість кіберзлочинцям впливати на функціонування прикордонних інформаційних систем, а саме на моніторинг та охорону державного кордону України.

Одним із аспектів забезпечення прикордонної безпеки, є *контррозвідальна діяльність* – спеціальний вид діяльності у сфері забезпечення державної безпеки, яка здійснюється з використанням системи контррозвідальних, пошукових, режимних, адміністративно – правових заходів, спрямованих на попередження, своєчасне виявлення і запобігання зовнішнім та внутрішнім загрозам безпеці України, розвідальним, терористичним та іншим протиправним посяганням спеціальних служб іноземних держав, а також організацій, окремих груп та осіб на інтереси України [6].

Контррозвідальні заходи в інтересах забезпечення охорони державного кордону України, посадових осіб, стосовно яких здійснюється державна охорона, можуть проводити розвідальні органи України, підрозділи забезпечення внутрішньої і власної безпеки Державної прикордонної служби України та Управління державної охорони України, яким законами України «Про оперативно-розшукову діяльність» та «Про розвідку» надано право здійснювати оперативно-розшукову чи розвідальну діяльність.

Підставами для проведення *контррозвідальних заходів*, які можуть здійснюватися підрозділами забезпечення внутрішньої і власної безпеки Державної прикордонної служби України та Управління державної охорони України є виконання визначених законом завдань щодо забезпечення охорони (захисту) державного кордону України, посадових осіб, стосовно яких здійснюється державна охорона, а для розвідальних органів України також випадки, зазначені в частині другій статті 17 Закону України «Про розвідку».

Одним із важливих аспектів, також є *оперативно-розшукова діяльність* – система гласних і негласних пошукових та контррозвідальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів [7], адже ця діяльність спрямована на виявлення, припинення та запобігання можливим загрозам, безпосередньо, прикордонній безпеці, а отже безпеці України в цілому.

Так, Законом [7] визначено, що здійснення *оперативно-розшукової діяльності* підрозділами Державної прикордонної служби України (ДПСУ) – розвідувальним органом центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону (агентурної розвідки, оперативно-технічним, власної безпеки), підрозділами забезпечення внутрішньої та власної безпеки, оперативного документування, оперативно-розшуковими та оперативно-технічними.

Оперативно-розшукова діяльність здійснюється виключно з метою попередження, своєчасного виявлення і припинення розвідувальних, терористичних та інших посягань на державну безпеку України, та є важливим аспектом забезпечення безпеки та ефективності функціонування державного кордону України.

Отже, підсумовуючи вищезазначені аспекти, можна визначити, що ефективне забезпечення прикордонної безпеки України, включає в себе комплекс заходів та дій, спрямованих на запобігання потенційним загрозам і забезпечення захисту своїх громадян і територій.

Література:

1. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення 10.12.2023).

2. Про Державну прикордонну службу України: Закон України від 3 квітня 2003 р. № 661-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/661-15#Text> (дата звернення: 10.12.2023).

3. Про прикордонний контроль: Закон України від 05.11.2009 р. № 1710-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1710-17#Text> (дата звернення 10.12.2023).

4. Про захист персональних даних: Закон України від 1 червня 2010 р. № 2297-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text> (дата звернення 10.12. 2023).

5. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: Закон України від 5 жовтня 2017 р. № 2163-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text> (дата звернення 10.12.2023).

6. Про контррозвідувальну діяльність: Закон України від 26 грудня 2002 р. № 372-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/374-15#Text> (дата звернення 10.12.2023).

7. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 р. № 2135-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text> (дата звернення 10.12.2023).